

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Кушнір К. В., кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3356-9813>

Кравченко І. М., провідний концертмейстер кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0083-0357>

Щербаківа Л. В., концертмейстер кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9225-6497>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/25012021/7353

Abstract. *The article highlights the current state of distance education, considers its advantages and disadvantages, and analyzes the main factors that inhibit the introduction of full-fledged distance learning of art education during the pandemic. The main problems faced by university teachers in organizing distance learning are clarified. Prospects for the introduction of distance education in the Free Economic Zone of Ukraine have been studied. The main role in the implementation of distance learning is played by modern computer technologies, which in combination with the latest educational media technologies become effective means of developing professional and critical thinking of students. Right now, society is more interested than ever in informatization and computerization of all spheres of activity, including art. Therefore, the computer is an indispensable assistant to teachers and students in mastering information flows, modeling and illustrating processes, phenomena, objects and events. High-quality mastery of music and computer technology, orients the future art teacher to the school of tomorrow and gives him a certain "margin of advance" for highly professional activities. The article considers the ways of application of innovative and music-computer technologies in the study of art disciplines, as well as the forms of their implementation, which are aimed at improving the quality of training of future professionals. The main priorities for the development of modern art education in Ukraine and the prospects of distance learning for the higher education system of Ukraine during the pandemic are identified.*

Keywords: *distance learning, innovative and music-computer technologies, art education, higher school.*

Вступ. Дистанційне навчання є однією з нових реальностей сучасної освіти. Наразі є можливість переосмислити деякі традиційні форми і методи навчання, представити їх у новому інформаційному форматі. Держава і світ переживає техногенне лихо – COVID-19. Тому методи дистанційного навчання будуть практикуватися у будь-якому випадку. У зв'язку з цим виникає необхідність оновлення української освіти, яка в концепції модернізації визначається як відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. За цих обставин необхідність використання новітніх технологій у професійній освіті різного спрямування сьогодні не викликає сумніву. Зазначимо, що кожна професійна сфера, у тому числі й мистецька, на різних етапах розвитку адаптує досягнення інноваційних досліджень відповідно до своєї специфіки, створюючи таким чином нове освітнє середовище. У повній мірі це відноситься і до сфери музичної освіти, не дивлячись на його прихильність до збереження сталих методів викладання й консервативного відношення до нововведень усі ми розуміємо, що українська система освіти потребує кардинальних змін, й зараз настав такий час, коли їх саме потрібно робити.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання теорії й практики дистанційного навчання досліджують О. Андреев, Ю. Богачков, В. Биков, Х. Венг, С. Калашникова, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Кухаренко, В. Луговий, В. Олійник, Н. Мойсеєва, О. Петерс, Є. Полат, М. Сімонсон, П. Стефаненко, А. Хуторський та інші.

Деякі питання способів впровадження дистанційно-навчальних, інноваційних технологій, мотивації їхнього застосування повно або частково на заняттях диригентсько-хорового циклу в ЗВО, перспективи розробок різноманітних відповідних програм з одночасним збереженням традиційної національної хорової культури, підготовки майбутніх фахівців знаходять своє відображення в роботах: Л. Бірюкової, І. Коваленко, А. Козир, Л. Костенко, А. Растригіної, Т. Раструби, С. Світайло, Т. Смирнової, З. Софроній, Н. Тарарак, І. Царук, І. Шинтяніної, Л. Шумської та ін. Аналіз досліджень педагогів-практиків ЗВО показав, що їхній науковий інтерес спрямовується в русло пошуку шляхів оптимізації підготовки майбутніх хормейстерів та підвищення рівня їхньої професійної діяльності засобами диригентсько-хорових дисциплін, які сьогодні потребують упровадження інноваційних технологій [4].

Мета статті – проаналізувати сучасний стан дистанційної освіти в Україні, розглянути її особливості, переваги та недоліки, а також розкрити нові можливості застосування інноваційних технологій при вивченні мистецьких дисциплін ЗВО в період пандемії.

Результати дослідження. Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії [3]. Інтенсивний розвиток дистанційної освіти в Європі і Америці розпочався в 70-і роки. В Україні дистанційна форма освіти запроваджується з 2000 року і регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту МОН України, яке було затверджено Наказом № 466 Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. В цьому документі наголошується, що під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Основні принципи дистанційного навчання – це встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі і самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій [2, с.167].

Головною метою створення системи дистанційної освіти є забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж і створення умов для реалізації громадянами своїх прав на освіту. Дистанційне навчання забезпечує можливість навчатися тоді, коли зручно студенту, у тому темпі, що він сам обирає (в рамках установлених строків проведення курсів), в тому місці де він перебуває (не має потреби витратити час на дорогу до ЗВО, для здачі поточних, а іноді і підсумкових контролів) [1].

Головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей студентів за допомогою відкритого й вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, включно з наявними в Інтернеті.

Жорсткий карантин, який довелося пережити країні навесні 2020 року вніс свої корективи у всі сфери людського життя, влада повинна була швидко реагувати. В Законі України від 30.03.2020 № 540-ІХ йдеться «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)», також були внесені зміни до статті 60 Кодексу законів про працю України, якими врегульовано запровадження гнучкого режиму робочого часу і дистанційної (надомної) роботи на підприємствах, в установах, організаціях. Особливо стурбовані і розгублені стали батьки учнів через вимушене дистанційне навчання, яке докорінно відрізняється від традиційних форм. Тож, з'являється Нове «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» [5], яке було затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115 і зареєстровано в Міністерстві юстиції 28 вересня 2020 року за №941/35224. 16 жовтня 2020 року набуло чинності. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти розширює можливості для дистанційного навчання учнів – як за дистанційною формою здобуття освіти, так і при використанні технологій дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти.

Введення дистанційної освіти принципово змінює рольові позиції викладач - студент. При традиційній формі навчання викладач виступає як інтерпретатор знань. З розширенням освітнього простору функцію інтерпретації знань приймає на себе студент, а викладач виступає

координатором цих знань. Він консулює студентів, спрямовує роботу пізнавальних процесів студента, тобто бере на себе функції супроводу професійного становлення студента [6]. Звичні для традиційної мистецької освіти форми навчання переформатовуються й підлаштовуються для роботи з гаджетами: гра на фортепіано, диригування, постановка голосу проводиться у форматі відеозапису, хорові партії здаються завдяки аудіо запису, контрольні роботи стають тестами.

Засобом реалізації дистанційної мистецької освіти є сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології, з допомогою яких здійснюється навчання на відстані без особистого контакту між викладачем і учням, а також спеціалізовані комп'ютерні музичні програми, які дозволяють зробити процес навчання більш ефективним.

На сьогоднішній день існує безліч програм для забезпечення дистанційного навчання у мистецькій освіті, які можна розділити на три групи: програми для візуалізації, аудіо редактори і нотні редактори.

Розглянемо найбільш популярні з них.

1. Програми для візуалізації: дозволяють за допомогою мережі інтернет забезпечувати зв'язок між комп'ютерами.

Zoom, Google Meet, Skype – публічні сервіси необхідні для організації відеоконференцій через інтернет між комп'ютерами або смартфонами.

Viber – додаток, що дозволяє здійснювати безкоштовні дзвінки через мережу wi-fi або мобільні мережі, а також передавати текстові повідомлення, зображення, відео та звукові повідомлення, документи і файли.

За допомогою цих програм можна не тільки дистанційно провести урок, але і передавати учневі матеріали для самостійної роботи (нотні тексти, відео – і аудіофайли).

2. Аудиоредактори – програми для запису музичних композицій, підготовки фонограм, реставрації старих фонограм (попередньо оцифрованих), акустичного аналізу мови.

В рамках дистанційного навчання у установах додаткової музичної освіти ці програми можуть використовуватися для здійснення наступних операцій:

- відтворення фонограми (мінус). Інтерфейс аудіоредакторів дозволяє не тільки відтворювати фонограму з будь-якого моменту часу, але і повторювати її відрізок для відпрацювання складних частин твору.

- прискорення і уповільнення фонограми (або її частини). Ця функція використовується для тренування техніки в більш швидкому темпі або для виконання складних творів (епізодів) у більш повільному темпі.

- підвищення і пониження висоти тону. Використовується для модуляції твору в зручнішу тональність.

- запис музики (при наявності мікрофона). Прослуховування власного виконання дозволяє учневі краще проаналізувати свою гру, помітити технічні та художні недоліки.

Використання аудіо редакторів дуже добре допомагає при підборі музичних творів на слух, що є невід'ємною частиною музичного розвитку студентів.

Самими популярними і часто використовуваними аудіо редакторами є: Sound Forge, Audio Studio, Audacity, Wavelab. Всі ці програми володіють схожим інтерфейсом. Вони прості в освоєнні і дозволяють виконувати всі необхідні операції при роботі зі звуковими файлами.

3. Нотні редактори – програми, призначені для набору і відтворення нотного тексту. За допомогою цих програм можна також виводити нотні тексти до друку.

Призначення цих програм в рамках дистанційного навчання у мистецькій освіті зрозуміло із визначення. Викладач може набрати (або взяти готовий) нотний текст (вправа, етюд, п'єсу) і передати студенту за допомогою електронної пошти або через Google клас. Учень, маючи вдома такий самий нотний редактор, отримує можливість відтворити цей текст і займатися самостійно.

Нотні редактори дозволяють змінювати темп відтворення тексту, його тональність, повторювати будь-яку кількість тактів, що дозволяє використовувати ці програми для розвитку виконавських навичок учня (за аналогією з аудіо редакторами).

Як і аудіо редактори, нотні редактори є незамінними помічниками при підборі твору на слух. Вони дозволяють зафіксувати результат роботи і перевірити точність підбраного тексту.

Слід зазначити, що в мережі інтернет у вільному доступі існують цілі бібліотеки нотних текстів, створених за допомогою різних нотних редакторів. Це дозволяє як викладачу, так і студенту знаходити нотні тексти вподобаних творів, скачувати їх і працювати з ними в процесі навчання.

Серед безлічі нотних редакторів найбільше поширення отримали:

Sibelius – популярна програма, якою користуються композитори, аранжувальники, виконавці, музичні видавці, викладачі та студенти, для створення музичних партитур та інструментальних партій.

Finale – широко використовуються в професійному створенні нотних текстів для видавничих і освітніх установ, а також музики для кіно, телебачення та театру, і низки інших цілей. Програма широко відома серед професійних музикантів і викладачів.

Sibelius та Finale розповсюджені на платній основі, в той час як програма MuseScore, передбачає вільне (безкоштовне) використання.

MuseScore – відносно молодий нотний редактор, що представляє собою вільне програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом. Остання обставина не тільки дозволяє використовувати програму в приватному порядку, в державних освітніх установах, а й створювати власні модифікації програми. Установник програми і вихідний код доступний на офіційному сайті.

Зазначимо, що використання інноваційних технологій при вивченні циклу мистецьких дисциплін носить лише рекомендаційний характер. Тому вибір форм, способів та об'єм визначається самим викладачем. Це залежить від його творчого відношення до предмету або ступенем володіння ПК, але у той же час кожна конкретна дисципліна визначає власний «шлях» вибору. Зокрема, на дисциплінах лекційно-семінарського типу використовуються споміжні засоби для відтворення музичного матеріалу чи то в аудіо форматі, чи у відео форматі. За допомогою такого підходу студенти можуть формувати власний накопичувач зразків музичного мистецтва [4].

Комп'ютеризація процесу музичної освіти, вимагає підготовленості педагогічного складу до використання нових інформаційних засобів, володіння методологією, принципами та методикою їх використання. Багато викладачів, перш за все, виявились морально не готові до настільки кардинальних змін в своїй професійній діяльності. Але наразі всі знаходяться в таких умови, в яких вони не зможуть працювати по-іншому, тобто без включення у власну педагогічну діяльність сучасних освітніх та інноваційних технологій, сьогодні не можна, та й непробачно працювати старими методами в рамках класно-урочної системи. Цей карантин, як і будь-яка криза, – це хороший привід почати робити те, що давно потрібно було зробити. Бо ті ж карантини через сезонні ГРВІ бувають щороку.

Перехід від освітньої парадигми індустріального суспільства до освітньої парадигми постіндустріального суспільства означає, в першу чергу, відмова від розуміння освіти як отримання готового знання і уявлення про педагога як носії готового знання. А це змінює і цілі навчання і виховання, і його форми, технології і методи, і роль педагога. Завдання викладача вчити працювати з інформацією застосовуючи новітні технології, навчити вчитися самостійно, показати, де знаходяться знання, щоб студент взяв їх сам. Для цього необхідні нові навички інформаційно-медійної грамотності. Сьогодні кожен викладач розуміє необхідність використання інноваційних, музично-комп'ютерних технологій в освітньому процесі. Це відповідає духу часу, відповідає вимогам сучасного уроку, надає можливості педагогу забезпечити максимально ефективний процес навчання. Використання в мистецькій освіті найсучасніших інноваційних програм і високотехнологічних продуктів треба зробити нормою і обов'язково передбачити в нових стандартах. Викладачі обов'язково повинні всьому цьому вчитися і ті які зараз покажуть здатність повноцінно працювати в дистанційному режимі, за ними – майбутнє.

Переваги дистанційного навчання:

1. Безперервне навчання студентів, які перебувають на лікуванні, реабілітації або під час пандемії.

2. Гнучкість – студенти можуть навчатися в зручний для себе час та у власному темпі, незалежно від місця перебування.

3. Якісний матеріал (дистанційні курси розробляються відповідно до програм, затверджених МОН, але не обмежуються лише одним підручником й включають інформацію з кількох джерел, медіа-файли, коментарі педагога, посилання на статті тощо). Доступ до майстер-класів кращих викладачів з використанням технологій дистанційного навчання.

4. Використання під час процесу навчання новітні технології, тобто, паралельно засвоювати навички, які згодом знадобляться під час роботи.

Недоліки:

1. Студенти не завжди можуть забезпечити себе достатнім технічним обладнанням – мати комп'ютер та постійний вихід у Інтернет.
2. Потрібне високошвидкісне з'єднання інтернету.
3. Відсутність особистісного спілкування між викладачем та студентом та студентів один з одним (брак емоційних контактів з однокурсниками, неможливість обговорити проблеми).
4. Велике навантаження на зір.
5. Відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах.

Трудність дистанційної освіти полягає в тому, що у музикантів освіта впирається в практику. Можна досконало вивчити біографії композиторів або правила розв'язання септакордів, але це не допоможе навчитись співати, диригувати чи грати на інструменті. Водночас викладач повинен контролювати процес всебічно – і чути, що та як учень грає, і бачити всю фізіологію процесу, скажімо, чи не піднімає піаніст плечі вище голови, а пальці вище за кришку рояля. Звичайного смартфона тут буде недостатньо – бажано мати кілька якісних веб-камер, і не менш якісний мікрофон і динамік, який не спотворять якість звуку.

Цікавий новий тренд – карантинне музикування, масово почали створюватись мистецькі проекти віртуальні хори, оркестри, ансамблі. Секрет цих записів простий. Спочатку всі пишуть свій голос під заготовлену фонограму, або під метроном, або під заготовлений "мінус", а потім звукорежисер все зводить воедино. Така форма роботи теж має свою користь для студентів – записати мелодію точно під мінус, або точно під метроном не так вже й просто. Виходять цікаві проекти, але студенту перших курсів на початковому рівні слід навчитись музикувати саме вживу, з живим концертмейстером, у живому ансамблі, хорі, оркестрі.

Через це, вважаємо, що дистанційне навчання – це не альтернатива, а доповнення до традиційного музичного навчання. Класичний урок, коли знання і вміння передаються від викладача до студента при особистому контакті необхідний. Тільки так можна якісно організувати виконавський апарат учня і досягти високого рівня виконання. Але традиційні методи викладання змінюються і оновлюються з урахуванням вимог сучасності.

Висновки. Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх вчителів мистецтва має прикладне значення, оскільки головним пріоритетом все ж таки залишаються традиційні практичні заняття (індивідуальні, групові), спрямовані на удосконалення професійних компетенцій, необхідних для майбутньої професії. Разом із цим очевидним є те, що ряд дисциплін музичної галузі потребує впровадження інноваційних технологій, які сприятимуть глибшому засвоєнню знань студентами, особливо в умовах дистанційного навчання.

Тож дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної аудиторії [7].

Концепція майбутньої дистанційної освіти ще далека від ідеалу, однак динаміка, з якою вона розвивається, просто вражає в гарному значенні цього слова. Маємо надію, що спільними зусиллями та стараннями проактивних спеціалістів-освітян українці вже скоро отримають абсолютно нову освіту. Повністю підтримуємо думку очільника Міністра освіти і науки України С. Шкарлет, який під час ток-шоу «Марафон» на телеканалі «Наш» 27 жовтня 2020 року зазначив, що дистанційне навчання не замінить повноформатну освіту, але Україна готова до його впровадження.

Вважаємо, що дистанційна форма освіти студентів мистецьких спеціальностей має право бути, але тільки коли є бажання і можливість, коли наприклад є фізичні вади у студента і він не може відвідувати учбовий заклад, або в період пандемії, в інших випадках повинно слугувати лише доповненням до традиційного музичного навчання.

Насамкінець слід зазначити, що безперечно, дана проблема не є остаточно вирішеною і потребує подальшого теоретичного та емпіричного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахмад І.М. Навчання в дистанційній і змішаній формі студентів ВНЗ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1067>.
2. Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. – Ростов-н/Д.: Мысль, 1999. 368 с.
3. Дистанційна освіта в країнах світу: що, де і як? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasipodii.net/mp/article/1369/>
4. Кушнір К.В., Белінська Т.В., Білозерська Г.О. Використання інноваційних технологій навчання в контексті вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищій школі // Наукові записки Зб. наук. пр. Серія «Педагогіка-психологія». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. Вип. 63. с. 123-127 Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1Fjblekk76mJKAQic6YiG9X9hAdFjc-a4/view>
5. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 08 вересня 2020 року. № 1115 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku>
6. Ржевський Г.М. Дистанційна форма навчання в сучасних умовах: психолого-педагогічні особливості // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» Вип. 259 К.: Міленіум, 2017 с. 214-221
7. Самолук Н., Швець М. Актуальність і проблемність дистанційного навчання // Нова педагогічна думка. № 1. Рівне, 2013. с. 193-198